

KS. BOGUSŁAW DROŹDŹ

DYNAMIZM MIŁOŚCI PASTERSKIEJ

Posługa pasterska Kościoła jest udziałem całego Ludu Bożego w miłości Chrystusa Dobrego Pasterza. Kontekst, jaki dla tej rzeczywistości kościelnej daje jedyny Dobry Pasterz, jest fundamentalny. W Nim znajduje się, z jednej strony, źródło działalności pasterskiej, a z drugiej strony cel, do którego ta działalność zmierza. Jezus Chrystus jako Dobry Pasterz jest także niedościgłym wzorem dla hierarchii i osób świeckich współtworzących jeden, święty, powszechny i apostołski Kościół w realizacji posługi pasterskiej. Pismo święte ukazuje cechy Dobrego Pasterza¹ Literatura dogmatyczna i pastoralna na temat działalności pasterskiej Chrystusa i Kościoła także jest bogata² Ostatnio jednak zwraca się baczniejszą uwagę na miłość pasterską³

Ks. dr BOGUSŁAW DROŹDŹ – wykładowca teologii pastoralnej w Wyższym Seminarium Duchownym w Legnicy; adres do korespondencji: ul. Jana Pawła II 1, 59-220 Legnica; e-mail: drozd@perspectiva.pl

¹ Zob. Ph. Perkins. *Ewangelia świętego Jana*. W: *Katolicki komentarz biblijny*. Red. (wyd. polskiego) W. Chrostowski. Warszawa 2001 s. 1148-1151; L. Stachowiak. *Ewangelia według św. Jana. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*. Poznań–Warszawa 1975 s. 259-265; J. Szłaga, K. Kuźmak, W. Schenk. *Dobry Pasterz. I. Kult. 1. Podstawy biblijne. 2. Przejawy*. W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 3. Lublin 1979 kol. 1400-1401; W. Świerzawski. *Pierwszy umiłował. Komentarz do Ewangelii Jezusa Chrystusa według świętego Jana*. Wrocław 1982 s. 263-290.

² Zob. D. Bourgeios. *Duszpasterstwo Kościoła*. Poznań 2001 s. 103-174; R. Kamiński. *Posługa pasterska*. W: *Teologia pastoralna*. T. 2. Red. R. Kamiński. Lublin 2002 s. 290-308; P. Śliwa. *Kapłan – pasterz w oczach Bożych*. Warszawa 1984.

³ Zob. A. Chiappini. *Miłość pasterska kapłana*. „Dobry Pasterz” 1997 z. 21 s. 26-30; V Gambino. *La Carità pastorale. Prospettive per un cammino verso il ministero presbiterale*. Roma 1996; P Libera. *Posługiwanie pasterskie jako „amoris officium” według św. Augustyna (Refleksja na marginesie lektury Adhortacji posynodalnej „Pastores dabo vobis” nr 23 i 24)*. „Dobry Pasterz” 1993 z. 13 s. 66-75; J. Nawrot. *Miłość pasterska jako rys duchowości kapłańskiej w świetle Synodów Biskupów z 1971 i 1990 roku poświęconych kapłaństwu. Studium na podstawie polskich publikacji teologicznych*. Lublin 2002 (mps, Biblioteka KUL).

Jakby przez nią próbuje się patrzeć na Chrystusa Dobrego Pasterza i w niej upatrywać rozwiązania dotyczące duszpasterskiej obecności Kościoła we współczesnym świecie.

W niniejszym artykule dokonamy refleksji nad dynamicznym charakterem miłości pasterskiej. A ponieważ problematyki miłości nie można odrywać od osób, między którymi ta szczególna więź się zawiązuje, jednakowoż i podstawowych relacji interpersonalnych nie sposób uchwycić bez ich społecznie naturalnego kontekstu, dlatego też nasze poszukiwania dynamicznego charakteru miłości pasterskiej umiejscowimy w środowisku rozważań personalistycznych oraz eklezjologicznych.

1. PODMIOTOWOŚĆ MIŁOŚCI PASTERSKIEJ

Dokumenty Kościoła nie podają jednej definicji miłości pasterskiej. Jednocześnie jednak stwierdzają, jakie treści należy mieć na uwadze, jeżeli o miłości pasterskiej chce się mówić w sposób pewny i głęboki. Miłość pasterska, wypływając z Chrystusa jako Dobrego Pasterza i jedyne Kapłana, ujawnia się w sposób zwyczajny w kapłaństwie, posiadającym trynitarny wymiar⁴ Głównym podmiotem miłości pasterskiej jest Osoba Jezusa Chrystusa i ci wszyscy, którzy w tym jedynym kapłaństwie Dobrego Pasterza z Jego woli uczestniczą. Wymieniona podmiotowość współtworzy bogactwo treściowe, jakie mieści się w miłości pasterskiej, którą wstępnie możemy określić jako wzorcą troskę Dobrego Pasterza o owce, jednocząca je w jedynym Zbawicielu ludzkości – Jezusie Chrystusie przez uczestnictwo w Jego ewangelicznym sposobie życia⁵

Miłość pasterska swoim zakresem oraz istotą nie wyczerpuje całej treści miłości w najszerszym tego słowa znaczeniu. Miłość pasterska jest pewną i szczególną kategorią tej fundamentalnej miłości, którą możemy odnieść tylko do Boga: „Deus caritas est” (1 J 4, 16)⁶ Wyodrębnienie miłości pasterskiej od miłości w najszerszym tego słowa znaczeniu posiada w rzeczywistości bardziej teoretyczne przełożenie. „Miłość Boża rozlana jest w sercach naszych przez Ducha Świętego” (Rz 5, 5), dlatego każdy rodzaj metodologicznie wydobytej i nazwanej miłości, faktycznie bierze swój początek

⁴ Zob. A. J. Nowak. *Trynitarny wymiar kapłaństwa*. „Dobry Pasterz” 1999 z. 23 s. 9-26.

⁵ B. Drożdż. *Miłość pasterska (Studium formułowania definicji)*. „Legnickie Wiadomości Diecezjalne” 14:2005 nr 4 s. 147.

⁶ Zob. Benedykt XVI. Encyklika *Deus caritas est* nr 1.

z Boga. Teologia chrześcijańska uosabia miłość z Bogiem i Boga z miłością⁷ Z tego względu nie jest On wobec swojego stworzenia całkowicie niewidzialny. Bóg objawia siebie w miłości, która najpełniej ukazała się w Jego Synu Jezusie Chrystusie. Z filozoficznego punktu widzenia miłość należy wiązać z powszechnym uznaniem społecznej natury człowieka. Oba te ujęcia, teologiczne i filozoficzne, nie są sobie przeciwstawne. Przeciwnie, można mówić o ich wzajemnym uzupełnianiu się oraz podporządkowaniu, wspólną bowiem płaszczyzną obu konotacji miłości jest osoba. Tyko ona zdolna jest kochać i być jednocześnie kochaną.

Miłość z tego względu, że jest otwarciem na drugą osobę, jest miłością społeczną. Jej cecha społeczności widoczna jest zwłaszcza na etapie zawiązywania i podtrzymywania w istnieniu i rozwoju życia wspólnotowego jako stanu zwyczajnego. Moc miłości tkwi w tym, że ona konkretny podmiot – człowieka – personalizuje. Dzięki miłości podmiot staje się osobą. W dalszej konsekwencji, im bardziej podmiot staje się osobą, tym pełniej również miłością – urzeczywistniając ją – buduje i ożywia społeczność, do której z natury należy. Miłość personalizuje, depersonalizacja zaś – jako implikacja braku miłości – prowadzi do rozpadu międzyosobowej społeczności⁸

Podmiotem miłości pasterskiej jest Jezus Chrystus Dobry Pasterz⁹ „Jego życie jest nieustannym ukazywaniem i codziennym stosowaniem w praktyce Jego «miłości pasterskiej»: Jezus lituje się nad tłumami, bo były znękanе i porzucone, jak owce bez pasterza (por. Mt 9, 35-36); szuka owiec zagubionych i rozproszonych (por. Mt 18, 12-14), a gdy je odnajdzie, cieszy

⁷ Zasygnalizowana koniunkcja nie jest przypadkowa, ponieważ znacznie wyraźniej wskazuje, że miłość o tyle jest miłością w Bogu i samym Bogiem, o ile jest osobowa. W Bożej miłości nie ma rzeczowości. Jest tylko osobowa podmiotowość. Zob. T. Wilski. „*Tajemnica osoby*” – *klucz do rozumienia siebie i Boga*. „*Communio*” 2:1982 nr 2 s. 31-34.

⁸ Miłość personalizując jednocześnie upodmiotawia, jej brak przeciwnie – urzeczowia, ze społeczności czyni masę. Niektórzy teologowie, rozważając bytowość złych duchów, mówią o ich podmiotowości, z tym jednak zastrzeżeniem, że z braku aktualizowania miłości nie są i nie mogą już stać się osobami. K. Wojtyła, wzbogacając tomizm fenomenologią, prezentuje dynamiczną koncepcję osoby, rozumianą jako pewien proces: człowiek jednocześnie jest osobą i się nią staje. Takie ujęcie osoby jest bardziej teologiczne niż filozoficzne, co w jakiś sposób uzasadniają wielokrotnie powtarzane przez Jana Pawła II słowa, że człowieka nie da się zrozumieć bez Chrystusa, a więc bez Boga. Zob. T. Stępień. *Dwie koncepcje osoby Karola Wojtyły i Mieczysława Gogacza – analiza porównawcza*. W: *O antropologii Jana Pawła II*. Red. M. Grabowski. Toruń 2004 s. 183-184, 188. Dodajmy, że osoba jest racją natury, a nie odwrotnie. W sensie doskonałości ontycznej osoba jest „istnością, ponad którą nie można niczego wyższego nawet pomyśleć” (Cz. S. Bartnik. *Dogmatyka katolicka*. T. 1. Lublin 1999 s. 234).

⁹ Na temat podmiotowej jedności Chrystusa zob. G. L. Müller. *Chrystologia – nauka o Jezusie Chrystusie*. Kraków 1998 s. 310-312.

się, zbiera je i broni, zna je i woła każdą po imieniu (por. J 10, 3), prowadzi je do wody i na zielone pastwiska, gdzie mogą odpocząć (por. Ps 23 [22]), przygotowuje dla nich posiłek i karmi je swoim własnym życiem” (PDV 22). Tak ukazana podmiotowość miłości pasterskiej wyznacza jej niepowtarzalny personalistyczno-chrystologiczny charakter. Miłość pasterska jest miłością Chrystusa Dobrego Pasterza. Jest zatem pasterzowaniem w duchu Bożej miłości, która jest równocześnie miłością zbawczą. Tylko ta miłość zbawcza – jedyne i prawdziwego Pośrednika – skutecznie zaowocowała pojednaniem Boga ze swoim stworzeniem.

Chrystusowa podmiotowość i jej personalizacja¹⁰ nadaje miłości pasterskiej wyraźne rysy. Co więcej, tak zobrazowana miłość pasterska wypływa z Jezusowego Serca¹¹, które jednocześnie uwyrażnia najgłębsze z punktu widzenia etycznego wymiary tej miłości. Po pierwsze, miłość ta jest treścią najważniejszego przykazania (zob. Mk 12, 28-31). A ponieważ jest Chrystusowa więc jest miłością najgłębszą, najpełniejszą, upragnioną i wyzwalającą (zob. Rz 8, 20-22). Chrystus Zbawiciel jest źródłem i celem tej miłości. Po drugie, miłość pasterska Chrystusa jest miłością największą, albowiem „nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje za przyjaciół swoich” (J 15, 13).

Pierwszym i fundamentalnym podmiotem miłości pasterskiej jest Jezus Chrystus. Podmiotem jest też każdy kapłan, i to z dwóch racji. Najpierw z racji sakramentu święceń, przez który zostaje włączony w jedyne urzędowe kapłaństwo Chrystusa, oraz z racji swej duchowości uczestniczącej w tajemnicy jednoczenia swej ludzkiej woli z wolą Bożą.

¹⁰ Można tak powiedzieć, ponieważ Syn Boży we Wcieleniu personalizuje swoje Czwolwieczeństwo. Człowiek Jezus poprzez Osobę Syna Bożego jest ludzką osobą. Zob. W i l s k i. „Tajemnica osoby” s. 36.

¹¹ Chrystusowa miłość jest nade wszystko pokorna: „jestem cichy i pokorny sercem” (Mt 11, 29), współczująca, czyli rzeczywiście mająca udział w cierpieniach i trudnościach braci: „Litując się nad tłumem ludzi nie mających pasterza (por. Mt 9, 36), stara się nimi pokierować swym słowem życia i «zaczyna ich nauczać» (Mk 6, 34). Kierując się tą samą litością, uzdrawia wielu chorych (por. Mt 14, 14), dając poznać, że pragnie uzdrowienia duchowego; rozmnaża chleb dla głodnych (por. Mt 15, 32; Mk 8, 2), co stanowi wymowny symbol Eucharystii; wzrusza się na widok ludzkiej nędzy (por. Mt 20, 34; Mk 1, 41) i pragnie jej zaradzić; uczestniczy w bólu tych, którzy opłakują stratę bliskiej osoby (por. Łk 7, 13; J 11, 33-35); okazuje również miłosierdzie grzesznikom (por. Łk 15, 1-2) w jedności z ojcem, który jest pełen współczucia dla syna marnotrawnego (por. Łk 15, 20) i przedkłada miłosierdzie nad składanie ofiary (por. Mt 9, 10-13); nie brakuje też epizodów, w których zarzuca swoim przeciwnikom, że nie rozumieją Jego miłosierdzia (por. Mt 12, 7)” (Jan Paweł II. *Przemówienie podczas audiencji generalnej* [7 VII 1993]. W: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Kościół*. Kraków–Ząbki 1999 s. 253).

Z konsekracji kapłańskiej wypływa miłość pasterska. Według Jana Pawła II „dzięki tej konsekracji, dokonanej przez Ducha w sakramencie święceń, życie duchowe kapłana zostaje naznaczone, ukształtowane i określone przez postawy i wzory postępowania znamionujące Jezusa Chrystusa Głowę i Pasterza Kościoła, które objawiają się w Jego pasterskiej miłości” (PDV 21). Ten sam dokument stwierdza dalej: „Na mocy konsekracji prezbiterzy zostają upodobnieni do Jezusa Dobrego Pasterza i powołani do naśladowania i do przeżywania Jego miłości pasterskiej” (PDV 22). Udzielona Bogu odpowiedź kapłanów Nowego Przymierza, naznaczona święceniami, nie odziela ich od ludu Bożego, ale przeciwnie zostają oni w sposób szczególny przygotowani i posłani, by całkowicie poświęcić się dziełu, do którego Chrystus ich powołał (por. DP 3).

Kapłani w pierwszym rzędzie wezwani są do tego, aby „stali się na wzór obrazu Jego Syna” (Rz 8, 29). Uczestnicząc zatem w miłości pasterskiej Chrystusa, doświadczają również tej personalizacji na wzór Osoby Dobrego Pasterza. Jednocząc się z Nim skutecznie, odkrywają swoją kapłańską tożsamość¹² Jan Paweł II w adhortacji apostolskiej *Pastores dabo vobis* stwierdza, że miłość pasterska jest „wewnętrzną zasadą, cnotą ożywiającą i kierującą życiem duchowym kapłana, który wzoruje się na Chrystusie Głowie i Pasterzu” (PDV 23). W innym miejscu tego dokumentu odnajdujemy słowa homilii Jana Pawła II, określające miłość pasterską jako przymiot, dzięki któremu kapłan może identyfikować się z Chrystusem, co jest gwarancją właściwie uformowanej duchowości kapłańskiej. „Miłość pasterska jest tym przymiotem, dzięki któremu naśladujemy Chrystusa w Jego darze z siebie i w Jego służbie. Nie tylko nasze czyny, ale nasz dar z siebie jest tym, co ukazuje miłość Chrystusa do Jego owczarni. Miłość pasterska określa nasz sposób myślenia i działania, nasz sposób odnoszenia się do ludzi i jest dla nas miłością szczególnie wymagającą”¹³

Podmiotami miłości pasterskiej są nie tylko kapłani, ale również katolicy świeccy. Zauważyć tu jednak należy pewną istotną odmienność, która wy-

¹² Zob. Jan Paweł II. *List na Wielki Czwartek (1991): Tożsamość kapłana*. W: Jan Paweł II. *Listy na Wielki Czwartek 1979-2005*. Kraków 2005 s. 165-170; *Kapłaństwo i życie konsekrowane jako wspólnota życia i posługi z Chrystusem*. W: *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*. Pallottinum 2001 s. 161; J. Ambaum. *Tożsamość kapłana. Uwagi o ontologicznym i funkcjonalnym rozumieniu urzędu*. W: *Kapłaństwo*. Red. S. Stancel. (Kolekcja Communio. T. 3). Poznań-Warszawa 1988 s. 209-223

¹³ Jan Paweł II. *Homilia podczas adoracji eucharystycznej w Seulu [7 X 1989]*. „Insegnamenti” XII/2 (1989) s. 785.

nika z faktu, iż między kapłaństwem służebnym a kapłaństwem wspólnym wiernych występuje wyraźna różnica (zob. KK 10)¹⁴ Z tego względu – analogicznie – winno się mówić o istotnej różnicy występującej między uczestnictwem w Chrystusowej miłości pasterskiej osób duchownych i osób świeckich¹⁵ Nieobecność sakramentu święceń u podstaw tożsamości chrześcijańskiej świeckich nie przekreśla ich udziału w miłości pasterskiej Chrystusa Dobrego Pasterza. Ta miłość urzeczywistnia się szczególnie poprzez głębię ich duchowości chrześcijańskiej. U jej korzeni znajdują się słowa Jezusa: „Wytrwajcie we Mnie, a Ja [będę trwał] w was [...]. Kto trwa we Mnie, a Ja w nim, ten przynosi owoc obfity, ponieważ beze Mnie nic nie możecie uczynić [...]. Wytrwajcie w miłości mojej! Jeśli będziecie zachowywać moje przykazania, będziecie trwać w miłości mojej” (J 15, 4-10). To trwanie w miłości Chrystusowej jest uczestniczeniem w miłości pasterskiej Dobrego Pasterza, które drogą wiary w Syna Bożego oraz sposobem zachowywania przykazań prowadzi do zbawczego zjednoczenia z Bogiem. Jest to droga doskonałej miłości, czyli świętości. Do pójścia tą drogą powołani są wszyscy chrześcijanie jakiegokolwiek stanu czy zawodu (por. KK 40)¹⁶ Pełnia życia chrześcijańskiego nie jest przywilejem niektórych, ale zadaniem dla wszystkich. Świętość osób świeckich, czyli ich odrodzenie „z wody i z Ducha” (J 3, 5) – *homo novus*¹⁷ – jest podstawową przesłanką i warunkiem aktualizacji misji zbawczej Kościoła. Jest „tajemnym źródłem i nieomylną miarą jego apostołskiego zaangażowania oraz misyjnego zapału” (ChL 17).

¹⁴ Zob. K. G ó Ź d Ź. *Posługiwania w aspekcie dogmatycznym*. W: *W trosce o Kościół. Tydzień Eklezjologiczny '97 i '98*. Red. A. Jarzabek. Lublin 2000 s. 97-108.

¹⁵ Grunt tożsamości kapłańskiej, ale i tożsamości osób świeckich, a więc dwóch sposobów uczestniczenia w kapłaństwie Chrystusa, niekiedy ulega zachwianiu z powodu dwóch niebezpieczeństw: „klerykalizacji” wiernych świeckich oraz „sekularyzacji” wyświęconych szafarzy. Oba te niebezpieczeństwa wykraczają ponad to, na co zezwala Kościół, a nawet, co przerasta ontologiczną zdolność wynikającą z przyjętych sakramentów. Zob. Kongregacja ds. Duchowieństwa. *Instrukcja Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*. Pallottinum 2002 s. 15-16 (nr 7).

¹⁶ KK 41: „W różnych rodzajach życia i powinnościach według jednej świętości żyją wszyscy, którymi kieruje Duch Boży, a posłuszni głosowi Ojca i czując Boga Ojca w duchu i prawdzie, podążają za Chrystusem ubogim, pokornym i dźwigającym krzyż, aby zasłużyć na uczestnictwo w Jego chwale. Każdy według własnych darów i zadań powinien kroczyć drogą żywej wary, która wzbudza nadzieję i działa przez miłość”

¹⁷ Zob. A. J. N o w a k. *Homo novus mieszkaniem Ducha Świętego*. W: „*Niech zstąpi Duch Twój*” Red. J. Misiurek, A. J. Nowak, W. Słomka. (Homo meditans XX). Lublin 1999 s. 230-234.

2. MIŁOŚĆ PASTERSKA JAKO WYRAZ KONKRETYZACJI ŻYCIA EKLEZJALNEGO

Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*, ukazując obecną w osobie i postawie życiowej Jezusa Chrystusa miłość pasterską, równocześnie wydobywa jej istotę: „Miłość pasterska jest przede wszystkim darem z siebie, całkowitym darem z siebie dla Kościoła, na obraz daru Chrystusa i we współudziale w nim” (PDV 23)¹⁸ Jak Chrystus oddał swoje życie za zrodzony z siebie samego Kościół, tak i Jego wzorcza miłość pasterska doprowadzająca ludzi do zbawienia jest stale obecna i płodna we wspólnocie eklezjalnej – Jego Oblubienicy¹⁹, która gorliwie stara się przypodobać swemu Oblubieńcowi – Jezusowi. Ten proces upodobniania się Kościoła do Chrystusa nie mógłby być możliwy bez konsekracji kapłańskiej, której źródłem i wzorem jest jedyny Kapłan Jezus Chrystus, a pełnia sakramentu kapłaństwa zawarta jest w biskupie. Jego posługę św. Augustyn określa jednoznacznie jako *amoris officium*²⁰

Adhortacja apostolska *Pastores gregis* podaje, że „biskup, działając w zastępstwie i w imieniu samego Chrystusa, staje się w powierzonym sobie Kościele żywym znakiem Pana Jezusa, Pasterza i Oblubieńca, Nauczyciela i Kapłana Kościoła. Tu właśnie znajduje się źródło posługi duszpasterskiej, dla której [...] trzy funkcje – nauczania, uświęcania i kierowania Ludem Bożym – muszą być spełniane w sposób charakterystyczny dla Dobrego Pasterza: z miłością, znajomością owczarni, troską o wszystkich, miłosierdziem wobec ubogich, pielgrzymów i potrzebujących, w poszukiwaniu zagubionych owiec i sprowadzaniu ich do wspólnej owczarni” (PG 7).

¹⁸ PDV 23: „Dar z siebie, źródło i synteza miłości pasterskiej, jest przeznaczony dla Kościoła. Tak postąpił Chrystus, który «umiłował Kościół i wydał za niego samego siebie» (Ef 5, 25); tak winien postępować także kapłan. Wraz z miłością pasterską, która nadaje szczególny charakter posłudze kapłańskiej jako *amoris officium*, «kapłan, który odpowiada na skierowane do niego powołanie, potrafi ze spełnianej posługi uczynić przedmiot miłości, stąd Kościół i ludzie stają się głównym obiektem jego zainteresowania; z taką właśnie duchowością będzie zdolny do miłowania Kościoła powszechnego i tej jego części, która jest mu powierzona, z całym oddaniem oblubieńca dla oblubienicy». Dar z siebie nie ma granic, nosi bowiem cechy oddania apostolskiego i misyjnego Chrystusa Dobrego Pasterza, który powiedział: «Mam także inne owce, które nie są z tej owczarni. I te muszę przyprowadzić i będą słuchać głosu mego i nastanie jedna owczarnia, jeden pasterz» (J 10, 16)»

¹⁹ Kościół Chrystusowy posiada nie tylko swoje struktury bytowe, ale także swoją podmiotowość, więc i swoją świadomość. Zob. Cz. S. Bartnik. *Kościół Jezusa Chrystusa*. Wrocław 1982 s. 323-340.

²⁰ Augustinus. *In Ioannis Evangelium tractatus* 123, 5. PL 35, 1976.

Wspomniane trzy funkcje (*triplex munus*), stanowiąc źródło władzy, na płaszczyźnie działania wyrażają posługę pasterską biskupa (por. PG 9). Wiązanie tych trzech istotnych funkcji Kościoła z pasterską posługą biskupa posiada praktyczne znaczenie, a uwyrażnia się w konkretnej miłości, której wzorem jest miłość pasterska Dobrego Pasterza. Właśnie ta konkretyzacja miłości wydobywa rzeczywiście tkwiący w niej dynamizm budujący wspólnotę Kościoła. Konkretyzacja miłości jest równocześnie najpewniejszym sposobem upodobniania się Kościoła do Chrystusa – Oblubieńca, który nade wszystko przez swoje życie, śmierć i zmartwychwstanie zaświadczył, że Jego deklarowana miłość nigdy nie plasowała się jedynie na teoretycznej płaszczyźnie wypowiedzianych słów, planów czy zamierzeń²¹ Miłość Chrystusowa, będąc konkretną, również tej konkretności domaga się w Kościele. To jest główny przedmiot troski duszpasterskiej biskupa²² Wszystko inne jest wtórne i podporządkowane.

Miłość pasterska jako siła konkretyzująca życie eklezjalne ujawnia swój duszpasterski charakter. Bez tej miłości duszpasterska praktyka kościelna nie miałyby możliwości się rozwijać. Działania duszpasterskie Kościoła odnajdują w niej swoją motywację. Miłość pasterska przemienia kapłaństwo hierarchiczne na płaszczyźnie praktyki Kościoła w kapłaństwo służebne²³ W teorii te dwa wyrażenia są utożsamiane, ale w praktyce trzeba im jednak przypisać inne znaczenie. Miłość pasterska nie pozwala zamykać kapłaństwa hierarchicznego tylko do rządzenia i władzy w Kościele. Miłość pasterska tworzy przestrzeń dla służby we wspólnocie eklezjalnej i zobowiązuje do odpowiedniego postępowania: „A kto by chciał być pierwszym między wami, niech będzie niewolnikiem waszym, na wzór Syna Człowieczego, który nie przyszedł, aby Mu służyło, lecz aby służyć i dać swoje życie na okup za wielu” (Mt 20, 27, 28).

²¹ 1 J 3, 18: „Dzieci, nie miłujmy słowem i językiem, ale czynem i prawdą”

²² Teologowie często porównują nowotestamentalne określenie *episcopon* (1 P 5, 2 i 2, 25; Dz 20, 28; Flp 1, 1; 1 Tm 3, 2; Tt 1, 7) z pojęciem „pasterz” Zob. L. G i u s s a n i. *Dlaczego Kościół*. Poznań: Pallottinum 2004 s. 155-157. L. Giussani, przywołując R. Schnackenburga (*La Chiesa nel Nuovo Testamento*. Milano 1973 s. 82), pisze, że słowo *episcopon* „oznacza pieczołowite pilnowanie przez pasterza powierzonego mu stada i baczenie na zewnętrzne niebezpieczeństwa. Jest niemal pewne, że jakaś część z takiego bogatego i żywego obrazu pasterza weszła w zakres słowa *episcopos* (biskup), pojęcia, które powoli zaczynało się przyjmować” (tamże s. 156).

²³ Kapłaństwo hierarchiczne związane z władzą „kierowania i kształcenia ludu kapłańskiego” (KK 10) jest równocześnie kapłaństwem służebnym. Zob. Kongregacja ds. Duchowieństwa. *Instrukcja Kapłan, pasterz i przewodnik* s. 15 (nr 7).

Konstytucja *Lumen gentium* pełnię kapłaństwa łączy z doskonałą misją miłości pasterskiej²⁴ Kapłaństwo jest szczególnym źródłem dla miłości pasterskiej, która najbardziej wyraża się „w Eucharystii i nią się żywi” (PDV 23)²⁵ Bez kapłaństwa nie ma Eucharystii, ale też nie ma miłości pasterskiej na wzór Chrystusa. Dlatego dokument soborowy stwierdza: „miłość pasterska wypływa głównie z Ofiary eucharystycznej” (DP 14). Eucharystia tkwiąc w centrum wzrastania Kościoła²⁶, czyli go budując²⁷, wyzwala coraz aktywniej wobec świata miłość pasterską Chrystusa, jednocząc go w „Duchu i prawdzie” (J 4, 24). Objawiająca się w Ofierze eucharystycznej miłość pasterska posuwa się „aż do końca” (J 13, 1). Ta miłość „nie zna miary” (EE 11). Tym samym Eucharystia ukazuje się jako „najwyższy drogowskaz dla życia społecznego ludzkości”²⁸ Jest ona źródłem i szczytem ewangelizacji (EE 22)²⁹

Umieszczenie problematyki miłości pasterskiej w kontekście konkretyzacji działań biskupa, a następnie wszystkich innych członków Ludu Bożego, wymaga dodatkowej refleksji. Udział biskupa, prezbitera i diakona w miłości pasterskiej wiąże ich z odpowiedzialnością za Kościół. Aktualizacja tej samej miłości uwalnia siłę zespalającą wszystkich kapłanów między sobą w jednym dziele zbawiającego Chrystusa. Ona również zespala życie wewnętrzne z działalnością zewnętrzną kapłana³⁰ Promuje ona także oraz roz-

²⁴ KK 41: „Pasterze trzody Chrystusowej powinni przede wszystkim na wzór Najwyższego i Wiekuistego Kapłana, Pasterza i Biskupa naszych dusz, pobożnie i ochotczo, z pokorą i męstwem pełnić swoją służbę, która tak wypełniona będzie także dla nich wzniosłym środkiem uświęcenia. Wybrani do pełni kapłaństwa, obdarzeni są łaską sakramentalną, aby modląc się, sprawując ofiarę i głosząc naukę, wypełnili doskonałą misję miłości pasterskiej poprzez każdą formę troski i służby (*servitium*) biskupiej i aby nie lękali się oddać swego życia za owce, a stawszy się wzorem dla swojej trzody (por. 1 P 5, 3), prowadzili Kościół także swoim przykładem do coraz większej świętości”

²⁵ Jan Paweł II dodaje również, że „miłość pasterska kapłana nie tylko bierze początek w Eucharystii, lecz w jej sprawowaniu odnajduje swe najwyższe spełnienie; z Eucharystii także płynie łaska i odpowiedzialność, dzięki której całe życie kapłana nabiera charakteru «ofiarniczego»” (PDV 23).

²⁶ Jan Paweł II. Encyklika *Ecclesia de Eucharistia* nr 21 [dalej skrót: EE].

²⁷ Kościół czyni Eucharystię, ale i Eucharystia czyni Kościół. Zob. H. de Lubac. *Medytacje o Kościele*. Kraków 1997 s. 123-136.

²⁸ Cz. S. Bartnik. *Dogmatyka katolicka*. T. 2. Lublin 2003 s. 710.

²⁹ Działalność zewnętrzna Kościoła musi czerpać z głębszego centrum, którym jest serce i miłość (św. Teresa z Lisieux). Tym centrum jest Eucharystia. Zob. J. Ratzinger. *Kościół. Pielgrzymująca wspólnota wiary*. Kraków 2005 s. 109; zob. t e n ż e. *Eucharystia. Bóg blisko nas*. Kraków 2005.

³⁰ DP 14: „Prezbiterzy [...] zajęci rozlicznymi i różnorodnymi obowiązkami swojej posługi, mogą zastanawiać się z niepokojem, w jaki sposób zespolic w jedno swoje życie wewnętrzne

pala potrzebę praktykowania w Kościele rad ewangelicznych³¹ Dodajmy, że tak przeżywana miłość pasterska do Chrystusa i Kościoła może być realizowana tylko we wspólnocie Kościoła³², nigdy poza nim. Chodzi tu o ścisłą współpracę biskupa z prezbiterium i w jedności z prezbiterium. Tylko wtedy, gdy kapłan kocha i służy Chrystusowi Głowie i Oblubienicy, jego miłość staje się źródłem i natchnieniem jego dynamicznej służby wobec Kościoła³³

Szczególnie miejsce w konkretyzacji miłości pasterskiej we wspólnocie eklezjalnej zajmują osoby świeckie zaangażowane w apostołacie Kościoła. O ile posługi urzędowe, sprawowane przez kapłanów, spełniane są na mocy sakramentu kapłaństwa, o tyle posługi i funkcje świeckich opierają się na sakramentalnym fundamencie chrztu i bierzmowania, a także małżeństwa (ChL 23). Apostolski dynamizm bycia w świecie uwidacznia się w tym, że świeccy żyją w świecie pośród jego spraw i obowiązków. Doświadczają oni zwyczajnych warunków życia rodzinnego i społecznego, z których składa się ich egzystencja (KK 31). „Powołanie misyjne wynika z samego faktu bycia chrześcijaninem”³⁴ Konkretyzacja miłości pasterskiej zakorzenionej w urzędzie kapłańskim, prorockim i królewskim Chrystusa (por. ChL 14) jest bardzo zróżnicowana i rozciąga się między dwoma biegunami. Jednym z nich jest ludzka potrzeba³⁵, natomiast drugim – chwała Chrystusa ukrzyżowanego i zmartwychwstałego. Apostolskie działania chrześcijan świeckich w potrzebach ludzkich umiejscawiają motyw podejmowanych inicjatyw, a w chwale Bożej – ich zbawczy skutek³⁶

z działalnością zewnętrzną. Tej jedności życia nie może wytworzyć ani czysto zewnętrzny porządek w pracy duszpasterskiej, ani samo praktykowanie pobożnych ćwiczeń, chociaż przyczyniają się do jej podtrzymywania. [...] Prezbiterzy [...] osiągną jedność życia, łącząc z Chrystusem siebie samych w uznaniu woli Ojca i w składaniu siebie samych w darze dla powierzonej im trzody. W ten sposób, reprezentując Dobrego Pasterza, w ćwiczeniu się w pasterskiej miłości znajdują więź doskonałości kapłańskiej zespalającą w jedno ich życie i działanie”

³¹ Zob. DP 15-17.

³² Zob. A. Czaja. *Podstawowe elementy eklezjologii communio*. „Teologia Praktyczna” 2002 t. 3 s. 44-58; W. Przygoda. *Parafia jako komunio*. „Dobry Pasterz” 2003 z. 28 s. 130-144.

³³ Por. P. Socha. *Życie duchowe kapłana*. „Ateneum Kapłańskie” 85:1993 z. 2 (504) s. 227-228.

³⁴ Jan Paweł II. *Homilia podczas Mszy św. (Oslo, 1 VI 1989)*. „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 10:1989 nr 5-6 s. 20.

³⁵ Odpowiedzią we wspólnocie kościelnej na różnorodne potrzeby są wielorakie charyzmaty. Zob. A. Dalbesio. *Duch Święty w Nowym Testamencie, w Kościele i w życiu chrześcijańskim*. Kraków 2001 s. 234-236.

³⁶ Podmiotowość osób świeckich, stale dynamizowana i ożywiana miłością pasterską Chrystusa, wyraża się na wiele sposobów. Jej szczególne miejsce na pewno znajduje się w społecznie określonych autorytetach, które w oparciu o dar Ducha Świętego, wskazują i prowadzą, pouczają i przestrzegają, pomagają i zachęcają. Czyż miłości pasterskiej Dobrego Pasterza nie można od-

Refleksja nad dynamizmem miłości pasterskiej, którego oby nigdy nie zabrakło w Kościele, wymaga bardziej precyzyjnej charakterystyki. Przyczynkowe przedstawienie miało na celu nie tylko podtrzymanie dyskusji na ten temat tu i ówdzie rozwijanej, ale w pierwszym rzędzie miało pokazać, że podmiotowo ukazywany Lud Boży – duchowni i świeccy – o tyle urzeczywistnia zbawczą tajemnicę Boga w świecie, o ile żywotnie tkwi w miłości pasterskiej jedyne Dobrego Pasterza. Tylko konkretyzacja tej miłości gwarantuje odtworzenie i rozwój „chrześcijańskiej tkanki społeczności ludzkiej” (ChL 34). Nie dziwi zatem fakt, że druga część encykliki Benedykta XVI *Deus caritas est* w całości poświęcona jest dziełu miłości dokonywanej przez Kościół jako „wspólnotę miłości”

BIBLIOGRAFIA

- Ambaum J.: Tożsamość kapłana. Uwagi o ontologicznym i funkcjonalnym rozumieniu urzędu. W: Kolekcja *Communio*. T. 3: Kapłaństwo. Red. S. Stancel. Poznań–Warszawa: Pallottinum 1988 s. 209-223.
- Bourgeois D.: Duszpasterstwo Kościoła. Poznań: Pallottinum 2001.
- Chiappini A.: Miłość pasterska kapłana. „Dobry Pasterz” 1997 z. 21 s. 26-30.
- Czaja A.: Podstawowe elementy eklezjologii *communio*. „Teologia Praktyczna” 2002 t. 3 s. 44-58.
- Gambino V. *La Carità pastorale. Prospettive per un cammino verso il ministero presbiterale*. Roma: LAS 1996.
- Giussani L.: *Dlaczego Kościół*. Poznań: Pallottinum 2004.
- Kamiński R.: Posługa pasterska. W: *Teologia pastoralna*. T. 2. Red. R. Kamiński. Lublin: *Atla 2* 2002 s. 290-308.
- Libera P. Posługiwanie pasterskie jako „*amoris officium*” według św. Augustyna. Refleksja na marginesie lektury Adhortacji posynodalnej „*Pastores dabo vobis*” nr 23 i 24. „Dobry Pasterz” 1993 z. 13 s. 66-75.
- Lubac H. de: *Medytacje o Kościele*. Kraków: Wydawnictwo WAM 1997.
- Nawrot J.: Miłość pasterska jako rys duchowości kapłańskiej w świetle Synodów Biskupów z 1971 i 1990 roku poświęconych kapłaństwu. Studium na podstawie polskich publikacji teologicznych. Lublin 2002 (mps, Biblioteka KUL).
- Nowak A. J.: Trynitarny wymiar kapłaństwa. „Dobry Pasterz” 1999 z. 23 s. 9-26.
- Przygoda W. Miłość pasterska w życiu i posłudze prezbitera. „Kronika Diecezji Radomskiej” 12:2003 nr 1 s. 126-136.
- Ratzinger J.: *Eucharystia. Bóg blisko nas*. Kraków: Wydawnictwo „M” 2005.
- *Kościół. Pielgrzymująca wspólnota wiary*. Kraków: Wydawnictwo „M” 2005.

należć w autorytecie ojca i matki, nauczyciela i pomysłodawcy, przyjaciela i doradcy, rządzącego i broniącego? Czyż w tych i innych wzorach osobowych oraz rolach społecznych nie słychać echa słów: „beze Mnie nic nie możecie uczynić” (J 15, 5)?

- Socha P. Życie duchowe kapłana. „Ateneum Kapłańskie” 85:1993 z. 2 (504) s. 223-237.
- Szłaga J., Kuźmak K., Schenk W.: Dobry Pasterz. I. Kult. 1. Podstawy biblijne. 2. Przejawy. W: Encyklopedia Katolicka. T. 3. Lublin: TN KUL 1979 kol. 1400-1401.
- Śliwa P. Kapłan – pasterz w oczach Bożych. Warszawa: ATK 1984.
- Świerzawski W.: Pierwszy umiłował. Komentarz do Ewangelii Jezusa Chrystusa według świętego Jana. Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 1982 s. 263-290.

THE DYNAMISM OF PASTORAL LOVE

Summary

The pattern for pastoral love is the concern of the Good Shepherd for his sheep. It unites them in the only Saviour of mankind – Jesus Christ – through participation in His evangelical way of life. The source of pastoral love is Christ the Good Shepherd. The Person of Christ is the fundamental subject of this love. Only participation of particular members of the people of God in the pastoral love of Christ can there be revealed the truly dynamic character of actions taken in the Church. Pastoral love made concrete enlivens from within the ecclesial fellowship and ensures the power of evangelisation for the Church towards mankind.

Translated by Jan Klos

Słowa kluczowe: Dobry Pasterz, miłość pasterska, dynamizm Kościoła, posługa pasterska, osoba, personalizacja, podmiotowość.

Key words: the Good Shepherd, pastoral love, dynamism of the Church, pastoral ministry, person, personalisation, subjectivity.